

EN NOOIT IETS ANDERS DAN DIT

DE STAAT VAN HET THEATER

Michiel Cox, mei 2015

i.o.v Festival aan de Maas, Rotterdam

-

Ik heb nooit naar iets anders getracht dan dit:

*het zacht maken van stenen
het vuur maken uit water,
het regen maken uit dorst.*

*ondertussen beet de kou mij
was de zon een dag vol wespen
was het brood zout of zoet
en de nacht zwart naar behoren
of wit van onwetendheid*

*soms verwarde ik mij met mijn schaduw
zoals men het woord met het woord kan verwarren
het karkas met het lichaam
vaak waren de dag en de nacht eender gekleurd
en zonder tranen, en doof*

Dat zijn woorden van Gerrit Kouwenaar, dat leken mij passende openingswoorden.

Goedenavond.

Mijn naam is Michiel, ik ben gevraagd om een Staat van Theater uit te spreken.

Het is fijn om verder te gaan met een verhaal. In dit geval gaat het verhaal over een jonge beeldend kunstenaar. Het is ook fijn om na dat verhaal een oproep te doen. Ik zal u duidelijk maken wanneer het verhaal eindigt en de oproep begint.

Maar eerst: het verhaal!

Nog niet zo lang geleden kwam hij naar de stad, onze jonge kunstenaar. Hij was net afgestudeerd en gelukkig dat het avontuur van het echte leven kon beginnen. Zijn eerste plan was om een boek te schrijven. Met dat plan liep hij al jaren rond. Niet dat hij dat al eerder had gedaan, of ervoor

gestudeerd had; maar hij beschouwde zichzelf graag als een kunstenaar die risico nam, die dingen deed omdat hij dat *moest* doen.

Schrijven kost tijd. Tijd kost geld. Dus ging onze enthousiaste dromer op zoek naar geld en middelen.

Hij sprak met een ondernemer. Die zei hem: “Kerel, ondernemen is de toekomst. Je moet pitches voorbereiden en in maximaal 140 tekens praten.”

De kunstenaar knikte.

De ondernemer voegde eraan toe: “En vergeet niet dat we in een beeldcultuur leven. Dus tekst is... uit den boze.”

Onze jonge held slikte en knikte.

Hij had net een outline af, een eerste versie. Die probeerde hij te slijten aan wie die ook maar wilde lezen of bekijken.

“Het wordt een boek vol beeldende taal”, probeerde hij nog, “het ligt wat in de traditie van de stadssymfonie in de film, het gaat over de stad. Die is thema en personage. De inherente kwaliteit van een stad - namelijk beweging - valt weg. Alles valt stil. En dan zie je dus hoofdstuk per hoofdstuk wat er gebeurt met mensen. Dat is erg interessant, in 1920 heeft...”

“Je zit al zwaar over de 140 tekens, kerel!”

De ondernemer legde zijn hand op onze held zijn schouder en sprak hem vaderlijk toe: “Een ondernemer kan niet falen, kerel, dan gaat hij failliet. Laat dat je drijfveer zijn!”

De kunstenaar droop af.

-

Enkele dagen later liep hij een beleidsmaker tegen het lijf. Hij vertelde hem waar hij mee bezig was.

“Je bent ondernemend. Super!”, sprak hij, “In het begin is het lastig, dat is zo.”

Onze kunstenaar glimlachte bedankend om zoveel begrip.

“Misschien kunnen we je er wel bij helpen. Kom morgen eens langs en vertel ons hoe het Beleid je zou kunnen helpen. Daar zijn we naar op zoek: stemmen uit de kunstenwereld!”

De volgende ochtend arriveerde onze jonge kunstenaar daar met zijn goed voorbereid verhaal onder de arm.

Hij stak van wal als een jong veulen: hij pleitte voor de verdriedubbeling van het cultuurbudget en de herinvoering van de kunstenaarsvergoeding. Hij sprak over gratis musea en verplichte theaterbezoeken. Hij pleitte voor een her-denking van het socio-economisch systeem, voor een sociaal en groen Europa, voor het einde van het rendementsdenken en voor - ja - wereldvrede.

Dhr. Beleidsmaker liet hem vriendelijk uitspreken, schraapte zijn keel en zei: “Je moet wel een beetje redelijk blijven, he.”

Onze jonge kunstenaar droop af.
Hij had gefaald.

EINDE

-

Je zou kunnen zeggen dat de moraal van het verhaal is dat de kunstenaar geen geboren ondernemer of beleidsmaker is. Hoewel dat misschien wel waar is, is dat niet waar ik het over wil hebben.

Het probleem is niet dat wij als kunstenaars ondernemend moeten zijn.
Het probleem is niet dat wij in het beleid betrokken worden.
Het probleem is dat wij toelaten dat dat een bewijs wordt van onze relevantie. Door een maatschappelijke betrokkenheid te tonen, proberen we te verantwoorden wie we zijn en wat we doen. Door ons in te schrijven in de economische realiteit, willen we ons belang laten blijken.

Maar ons belang ligt niet bij beleid. Onze relevantie is alles behalve economisch.
Het belang van wat wij doen, moet ik u niet uitleggen.
Ik kom naar hier om luizen in mijn pels te krijgen.
Ik kom naar hier om vragen voor mijn voeten geworpen te krijgen die ik niet wilde of durfde stellen.
Ik kom naar hier om af en toe kotsmisselijk naar buiten te rennen.

Het probleem is dat wij zo begripvol en niet-radicaal zijn dat we het niet erg vinden om ons bestaansrecht te verdedigen.
Het probleem is dat als we dat doen, we niet worden verstaan.

Wij spreken een fundamenteel andere taal dan de rest van de samenleving.
De wereld wil lukken. De ondernemer wil slagen en het beleid mag niet falen. Om te slagen wordt de klant gepaaid en goed bediend, en wordt er een zo breed mogelijk draagvlak gecreëerd voor beleid. Dat is de taak van de ondernemer en de politiek.

Wij spreken een mislukkende taal. Kunst kan niet paaien. Kunst kan niet behagen. Kunst kan al helemaal niet op zoek naar een zo breed mogelijk draagvlak.
De kunstenaar luistert naar zijn kunstwerk, zijn performance of voorstelling. Hij omarmt de bizarre consequenties, hij zoekt een structuur die hij alleen kan zien en gebruikt patronen die van een andere wereld lijken te komen. Hij stelt schijnbaar belachelijke vragen. Hij hoopt op fysieke reacties van toeschouwers. Hij is de luis in de pels. Dat is de taak van de kunstenaar.

Sinds wanneer moet een fysieke reactie zichzelf rechtvaardigen?
Waarom zou de vraag zich in een mededelende zin moeten vermommen?
Waarom zou de luis in de pels met de pels moeten praten over zijn luis zijn?

Wordt er aan een leraar of ambtenaar gevraagd om zijn maatschappelijk relevantie aan te tonen?

Maar al te vaak merk je hoe wij mee moeten stappen in die taal van het lukken. Hoe publieksaantallen onze kwaliteit lijken te weerspiegelen en hoe eigen inkomsten iets vertellen over onze zogenaamde economische waarde.

Ik word gek als ik zie hoe wij die taal dan ook maar proberen spreken - de taal van de redelijkheid, de taal van de middenweg, de taal van de wereld die maar een ding wil: lukken!

En daarom, een oproep:

Laten we mis-lukken.

Laten we onszelf niet langer verantwoorden.

Laten we ondernemen op onze eigen voorwaarden.

Laten we geen rekening meer houden met perceptie.

Laten we ons verliezen in onze bizarre logica.

Laten we niet bang zijn.

Laten we onredelijk zijn.

Laten we onze eigen taal omarmen.

Laten we jong zijn.

Laten we radicaal zijn.

Laten we dapper zijn.

Laten we kunst maken.

Laten we verdrinken in ons eigen werk.

Laten we tegen zijn.

En mislukken.

En niet bang zijn om te mislukken.

En laten we opnieuw mislukken.

En weten dat dat is wat wij doen: mis-lukken.

En nooit iets anders dan dit:

Het zacht maken van stenen

Het vuur maken uit water

Het regen maken uit dorst

Het regent

Ik drink

Ik heb dorst